

ной. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 279 с.; 13. *Петренко С.Н.* Контроллинг [Текст] / С.Н. Петренко. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 328 с.; 14. *Штрайт Б.* Контроллинг и управление предприятием [Текст] / Б. Штрайт, Е. Петрик // Бухгалтерский учет и аудит. – 1995. – № 5. – С. 32-36; 15. *Попова Л.В.* Контроллинг [Текст] / Л.В. Попова, Р.Е. Исакова, Т.А. Головина. – М.: Изд-во «Дело и сервис», 2003. – 192 с.; 16. *Карминский А.М.* Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях [Текст] / А.М. Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примак, С.Г. Фалько. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 256 с.

УДК 519.876.5

Н.В. Корчак, О.В. Иваночко, Б. Р. Козира

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті досліджено зміст поняття ефективності діяльності страхової компанії. Висвітлено проблеми підвищення ефективності діяльності вітчизняних страхових компаній в умовах посилення внутрішнього дисбалансу страхового ринку кризовими зовнішніми умовами. Досліджено ефективність діяльності страхової компанії на прикладі ПрАТ СК «ПЗУ Україна».

The article examines the meaning of the concept of the effectiveness of the insurance company are investigated. The problems of increase of efficiency of activity of domestic insurance companies in the conditions of increase of internal imbalance of insurance market by crisis external conditions are highlighted. The effectiveness of the insurance company's activity on the example of «PZU Ukraine» is explored.

Ключові слова: ефективність, фінансова стійкість, коефіцієнт ділової активності.

Key words: efficiency, financial stability, coefficient of business activity.

У сучасних умовах страхування належить до найважливіших сфер підприємницької діяльності, забезпечуючи функціонування ринкової економічної системи кожної держави. Як регулятор відтворювальних процесів на макро- та макрорівнях, страхування виступає важливим інструментом забезпечення безперервності, стабільності розвитку суспільного виробництва а також головним засобом захисту бізнесу й добробуту громадян. Поряд з цим, із зростанням ролі страхування в сучасному світі особливого значення набуває проблема підвищення ефективності страхового ринку, забезпечення та підтримання фінансової стійкості страхових компаній на належному рівні. Актуальність цієї проблеми для України зумовлена тим, що діяльність страхових компаній ускладнюється низкою специфічних тенденцій, які проявляються в умовах складної макроекономічної ситуації [1].

Проблема ефективності діяльності страховиків висвітлюється в працях багатьох українських та зарубіжних дослідників, а саме: М. Александрової, В. Базилевича, О. Гаманкової, О. Залєтова, О. Ромащенко, С. Осадця, О. Філонюка та ін. Втім, стрімкий

розвиток страхового ринку вимагає подальшого наукового ґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності вітчизняних страхових компаній.

Метою наукової публікації є визначення напрямів підвищення ефективності діяльності вітчизняних страхових компаній на прикладі страхової компанії «ПЗУ Україна».

У сучасній науковій думці існує різна інтерпретації поняття ефективності діяльності. У контексті страхової компанії зазначене поняття теж розглядається неоднозначно. Так, М. Александрова дає визначення терміну «ефективність діяльності», зокрема стосовно фінансової діяльності та розкриває зміст таких показників ефективності страхової діяльності як фінансова стійкість та рентабельність господарських операцій [2]. О. Гаманкова вказує, що ефективність страхової діяльності визначається показниками: ризику страхування, обсягів страхування (андерайтингу), змін у сумі чистих премій за всіма полісами, незалежності від перестраховування, відношення чистих страхових резервів до капіталу [3]. О. Ромащенко наголошує, що одним із найважливіших показників ефективності страхової діяльності є коефіцієнт «ділової активності» [4]. О. Залетов вказує, що ефективний розвиток страхового ринку є одним з головних елементів ринкової економіки та визначає внутрішні та зовнішні загрози страховому ринку України [5, 6]. О. Філонюк визначає елементи реструктуризації страхового ринку для підвищення його ефективності [7]. На наше переконання, ефективність страхової компанії слід визначати на основі показників ділової активності компаній.

З урахуванням вище сказаного, наше дослідження питань щодо підвищення ефективності діяльності вітчизняних страхових компаній в сучасних умовах було здійснено на прикладі ПрАТ СК «ПЗУ Україна», яка працює на страховому ринку України з 1993 року.

Слід відзначити, що страхова група PZU має понад 200 років досвіду в страхуванні та є найбільшою страховою групою Центральної та Східної Європи. Роком заснування PZU (Panstwowy Zakład Ubezpieczeń) вважається 1803 рік. Сьогодні вона є визнаним лідером серед страхових компаній Польщі, а також Центральної та Східної Європи. Сьогодні PZU має понад 700 офісів, 16000 співробітників і близько 12000 агентів та обслуговує більше як 20 млн. клієнтів.

Страхова компанія «ПЗУ Україна» також має достатньо розгалужену мережу: 84 представництва працюють в усіх регіонах України [8].

Слід відзначити, що ускладнення політико-економічної ситуації в Україні, яке має місце з 2014 року, відобразилося і на діяльності цієї страхової компанії. Так, у травні 2014 р. СК «ПЗУ Україна» припинила свою діяльність на території Криму. Крім цього, суттєво скоротилися обсяги операцій у Донецькій та Луганській областях.

Клієнтами цієї страхової компанії є понад 3 млн. осіб. Серед них — провідні вітчизняні компанії в галузі електроенергетики, телекомунікації, банківського бізнесу, а також посольства, дипломатичні представництва країн Європи та ін.

Для провадження страхової діяльності в Україні ПрАТ СК «ПЗУ Україна» має 31 ліцензію.

У структурі страхового портфелю СК «ПЗУ Україна» найбільшу питому вагу у ньому мають такі види страхування як: КАСКО (20,7%); добровільне страхування майна (11,9%); обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників авто-транспортних засобів (12,5%); «Зелена картка» (10,6%); медичне страхування

(11,9%); інші види (у т. ч.: вантажі та відповідальність перевізника; будівельно-монтажні ризики; перерви у виробництві) (32,3%).

Страхові операції СК «ПЗУ Україна» забезпечуються двома видами перестраховування. Перестраховий захист надається за облігаторними програмами та факультативно. Під облігаторний захист підпадають ризики з таких видів страхування: майнові ризики; відповідальність перевізника та експедитора; страхування вантажів та багажу; страхування від нещасних випадків; страхування медичних витрат; страхування фінансових ризиків; страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів (за додатковими договорами). Усі ризики, що потребують перестрахового захисту, але не підпадають під програми облігаторного перестраховування, перестраховуються факультативно у кожному окремому випадку.

Найбільше премій СК «ПЗУ Україна» передає в перестраховування та найбільша частка перестраховиків у відшкодуваннях за договорами добровільного страхування майна та страхування наземного транспорту.

Партнерами цієї страхової компанії з перестраховування є: PZU S.A. (Польща, S&P рейтинг «А»), PTRS.A. (Польща, AMBest рейтинг «В++»), HannoverRe (Німеччина, S&P рейтинг «AA-»), SCOR (Франція, S&P рейтинг «А»), SavaRe (Словенія, S&P рейтинг «А-») та ін.

Слід відзначити, що ПрАТ СК «ПЗУ Україна» здійснює також і вхідне перестраховування. СК «ПЗУ Україна» належить до TOP-10 системоутворюючих страхових компаній України на ринку роздрібного страхування та входить до числа найкрупніших страхових компаній України за багатьма показниками її фінансово – господарської діяльності, а саме: обсягами активів; розміром власного капіталу; гарантійного фонду; страхових резервів; обсягами страхових платежів та страхових виплат; рівня страхових виплат тощо.

За обсягами валових страхових платежів СК «ПЗУ Україна» посідає 15 місце на страховому ринку України. Цей показник має стабільну позитивну динаміку і протягом 2015–2017 рр. він збільшився в 1,7 рази. Обсяги чистих страхових премій у ПрАТ СК «ПЗУ Україна» за 2015–2017 рр. зросли в 1,4 рази.

Страхові виплати, які СК «ПЗУ Україна» здійснювала в 2015 – 2017 рр. зросли в 1,8 рази і склали в 2017 р. 488288 тис. грн. За цим показником компанія посідає 11 місце на страховому ринку України.

Обсяги чистих страхових виплат за досліджуваний період зросли в 1,2 рази. Таким чином, аналіз основних економічних показників ПрАТ СК «ПЗУ Україна» засвідчив, що компанія динамічно розвивається і належить до провідних на страховому ринку України. ПрАТ СК «ПЗУ Україна» станом на 31.12. 2017 р. сформувала страхові резерви в обсязі 825585 тис. грн., у тому числі резерв збитків або резерв належних виплат – 332979 тис. грн. та резерв незароблених премій – 492606 тис. грн. За цим показником компанія посідає 7 місце на страховому ринку України. Слід відзначити, що компанія постійно нарощує страхові резерви. У структурі резервів за договорами страхування та перестраховування СК «ПЗУ Україна» більшу частину становлять резерви незароблених премій. Їх частка у валовій сумі страхових резервів у 2017 р. складала 59,7 %.

У складі резервів страхових збитків СК «ПЗУ Україна» страхування транспортних засобів (КАСКО) становить 29,5%; обов'язкове страхування цивільної відповідаль-

ності власників транспортних засобів – 24,0%; страхування «Зелена карта» – 9,0%. На інші види страхування припадає 16,5% від загальної суми резервів виплат, майже половина з яких стосуються майна юридичних осіб.

Важливою проблемою для страхової компанії крім формування коштів страхових резервів є їх розміщення, адже ефективне управління коштами страхових резервів – одна з найважливіших умов забезпечення платоспроможності страховиків.

Протягом 2015–2017 рр. довгострокові фінансові інвестиції ПрАТ СК «ПЗУ Україна» становили: у 2015 р. – 125452 тис. грн.; у 2016 р. – 256451 тис. грн.; у 2017 р. – 201924 тис. грн. та включали інвестиції в дочірню компанію ТОВ «СОС Сервіс Україна» та в облігації внутрішньої державної позики.

Обсяг поточних фінансових інвестицій СК «ПЗУ Україна» становив: 76551 тис. грн. – у 2015 р.; 129604 тис. грн. – у 2016 р. та 237818 тис. грн. – у 2017 р. Найбільшу питому вагу у структурі поточних фінансових інвестицій мають короткострокові депозити, депозити в банках (з контрактним строком погашення більше 100 днів) та облігації внутрішньої державної позики.

Ефективність діяльності страхових компаній характеризується системою економічних показників, умов і факторів. Одним із найважливіших у цій системі є показник (коефіцієнт) «ділової активності». За визначенням, цей показник визначається відношенням суми надходжень страхових платежів до валюти балансу на певну дату і характеризує, наскільки ефективно страхова компанія використовує ресурси, які знаходяться в її розпорядженні. Значення показника відповідає числу оборотів капіталу страхових компаній, які приносять прибуток або збиток. Однак аналітичний зміст коефіцієнта «ділової активності» слід розглядати в двох аспектах: як показник, що характеризує економічну ефективність діяльності страхових компаній і як фактор, який зумовлює цю ефективність.

У таблиці 1 відображено динаміку показників валюти балансу, страхових платежів та ділової активності досліджуваної страхової компанії за 2015–2017 рр. Аналізуючи дані табл. 1, бачимо що в період з 2015 по 2017 роки, обидва показники, за якими формується коефіцієнт «ділової активності» збільшилися. При цьому темпи їх зростання відрізнялися. Якщо обсяги валюти балансу зросли в 1,74 рази, то обсяг страхових платежів – в 1,69 рази.

Таблиця 1

Динаміка показників, за якими формується коефіцієнт ділової активності для ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна», 2015–2017 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Валюта балансу, тис. грн.	917821	1208936	1594049
Страхові платежі, тис. грн.	710726	1023451	1198921
Коефіцієнт «ділової активності»	0,77	0,85	0,75

Коефіцієнт перевищення в цьому порівнянні обчислений за формулою:

$$Кв.п. = >Об / <Ом = 1,74 / 1,69 = 1,03; \quad (1)$$

де *Кв.п.* – коефіцієнт перевищення;

>Об. – більше значення тенденцій динаміки досліджуваних показників (у нашому випадку – зростання валюти балансу);

<Ом – менше значення тенденції динаміки досліджуваних показників.

Отже, темпи збільшення величин валюти балансу були в 1,03 рази вищими, порівняно з темпами зростання обсягів страхових платежів, що й зумовило деяке зниження коефіцієнта «ділової активності» з 0,77 у 2015 році до 0,75 у 2017 році. При цьому відзначалося збільшення цього показника до 0,85 у 2016 році, а вже в наступному році мало місце зниження коефіцієнта «ділової активності».

ПрАТ СК «ПЗУ Україна» протягом досліджуваного періоду провела комплекс заходів, спрямований на покращення ефективності діяльності компанії. Зокрема, було здійснено: централізацію стандартних операційних функцій для досягнення кращого розподілу між процесами та функціями; оптимізацію мережі філій та кількості персоналу; перегляд та оптимізацію процесів задля підвищення ефективності роботи працівників; покращення аналітичних можливостей; поліпшення управління процесом врегулювання збитків; зміни підходів до ціноутворення; розробки та впровадження нової системи можливостей продажів; оптимізацію андеррайтерської політики компанії; здійснено роботу по вдосконаленню страхових продуктів; проводився активний розвиток альтернативних каналів продажів.

На наш погляд, підвищенню ефективності діяльності вітчизняних страховиків повинні сприяти: оптимізація страхового портфеля (зосередження на найменш збиткових продуктах), подальше розширення власної агентської мережі, розвиток співробітництва у сфері перестраховування; розробка та впровадження спеціалізованих програм страхування ризиків; доступність страхових продуктів; обґрунтованість страхових тарифів та їх конкурентність; удосконалення каналів збуту страхових продуктів тощо.

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/files/2017.pdf>; 2. *Александрова М.М.* Страхування : [навч.-метод. посіб.] / М. М. Александрова – К. : ЦУЛ, 2002. – 208 с.; 3. *Гаманкова О.О.* Фінанси страхових організацій : [навч. посіб.] / О. О. Гаманкова – К. : КНЕУ, 2007. – 328 с.; 4. *Ромащенко О.* Тенденції формування коефіцієнта “ділової активності” страховиків / О. Ромащенко // Страхова справа. – 2010. – №1. – С. 22-23; 5. *Залетов О.* Макроэкономические показатели и их влияние на страховой рынок / О. Залетов // Insurance Top. – 2013. – № 4 (44). – С. 2–5; 6. *Залетов А.* Страховая политика и стратегия ее реформирования в условиях «идеального шторма» / А. Залетов // Insurance Top. – 2015. – №1. – С. 2-5; 7. *Філонюк О.* Для підвищення ефективності страхового ринку України необхідна реструктуризація / О. Філонюк // Страхова справа. – 2014. – №4. – С.18-19; 8. Офіційний сайт страхової компанії «ПЗУ Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pzu.com.ua>.